

STUDIA
GEO
HISTORICA

NR 04|2016 ROCZNIK HISTORYCZNO-GEOGRAFICZNY

Fundacja Centrum GeoHistorii • Instytut Geodezji i Kartografii • Instytut Historii KUL
Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych US • Zespół Historii Kartografii przy Instytucie Historii Nauki PAN
Biblioteka Główna Uniwersytetu Szczecińskiego

STUDIA GEOHISTORICA. Rocznik historyczno-geograficzny

Redakcja

Bogumił Szady (redaktor naczelny), Beata Konopska, Radosław Skrycki,
Tomasz Związek (sekretarz redakcji), Tomasz Panecki

Redakcja językowa i korekta

Konrad Byzdra

Tłumaczenia

autorzy, Julia Szoltysek

Rada Naukowa

Zdzisław Budzyński (Rzeszów), Andrzej Janeczek (Warszawa), Tomasz Jurek (Poznań),
Keith Lilley (Belfast/Wielka Brytania), Andrew Pernal (Brandon/Kanada), Tadeusz Siwek (Ostrawa/Czechy),
Rostysław Sossa (Kijów/Ukraina), Grzegorz Strauchold (Wrocław), Robert Šimůnek (Praga/Czechy)

Recenzenci tomu 4

Wojciech Chudziak, Martyna Deszczyńska, Zbigniew Górczak, Maria Jankowska, Iwona Jażdżewska,
Andrzej Klonder, Anna Kołodziejczyk, Andrzej Kopiczko, Małgorzata Elżbieta Kowalczyk,
Adam Kozak, Joanna Kumor-Mielnik, Mieczysław Kunz, Dariusz Lorek, Wojciech Mielewczyk,
Grzegorz Myśliwski, Wiesław Nowosad, Piotr Pabjanek, Marek Radoch,
Małgorzata Rutkiewicz-Hanczewska, Francesco Somaini, Péter Szabó, Piotr Werner, Filip Wolański

Redakcja map

autorzy, Tomasz Panecki

Adres Redakcji

Fundacja Centrum GeoHistorii
Redakcja Studia Geohistorica
05-082 Stare Babice, ul. Gen. Tadeusza Kutrzeby 4

Strona internetowa

studiageohistorica.pl

Wersja drukowana (papierowa) jest wersją pierwotną rocznika Studia Geohistorica

Współwydawcy rocznika

Biblioteka Główna Uniwersytetu Szczecińskiego, Fundacja Centrum GeoHistorii,
Instytut Geodezji i Kartografii, Instytut Historii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II,
Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego,
Zespół Historii Kartografii przy Instytucie Historii Nauki PAN

Rocznik wydawany pod patronatem Komisji Geografii Historycznej przy Polskim Towarzystwie Historycznym

Projekt okładki: Jacek Młodożeniec

Ilustracja na okładce: *Kalisz – Plan miasta i przyległej okolicy* autorstwa Ludwiga von Bröckera z 1802 r.

Skład i łamanie: Artur Hamryszczak

© Copyright by Fundacja Centrum GeoHistorii

ISSN 2300-2875

Nakład 100 egz.

Warszawa 2016

Spis treści • Contents

Tradycje geografii historycznej • Traditions of historical geography

Ludomir Sawicki

Geografia a krajoznawstwo

(uwagi wstępne Beata Konopska, opracowanie Beata Konopska) 7

Stanisław Herbst

Prace nad „Atlasem historycznym Polski”

(uwagi wstępne Henryk Rutkowski, opracowanie Henryk Rutkowski)..... 14

Artykuły • Articles and theses

Elżbieta Kowalczyk-Heyman

Czym były mazowieckie "płozy"? (uwagi wstępne)

What were the Masovian "płozy"? (Preliminary Remarks) 27

Robert Klimek

Ślady średniowiecznej granicy Warmii między Reszlą a Świętą Lipką

Traces of the Medieval Border of Warmia between Reszl and Święta Lipka 38

Ewa Ziółek

Relacja Grzegorza Piramowicza o osuszaniu Bagien Pontyjskich za pontyfikatu Piusa VI

Grzegorz Piramowicz's Account of Draining the Pontian Marshes during

the Pontificate of Pope Pius VI 51

Krzysztof Boroda

Wpływy z czopowego jako wskaźnik lokalnego zróżnicowania poziomu produkcji

piwa pełnego w miastach Królestwa Polskiego w latach 60. XVI w.

Income from Czopowe as an Indicator of Regional Diversity of Full Beer

Production in the Cities of the Polish Crown in the 1560s 66

Xavier Rochel

The End of Gaps and Heathlands in French National Forests, 19th Century.

A Case Study Based on Forest Management Plans

Zanik polan i wrzosowisk we francuskich lasach państwowych w XIX w.

Studium przypadku na podstawie planów zarządzania lasami 81

Tomasz Figlus

Typy morfogenetyczne wsi w środkowej Polsce

Morphogenetic Types of Rural Settlements in Central Poland..... 90

Tomasz Babczyński, Tomasz Kubik, Roman Ptak, Grzegorz Strauchold
GIS as a Tool to Analyze the History of Silesia and the Changes in its Political
(and Cultural) Geography
GIS jako narzędzie do analizy historii Śląska oraz zmian w jego geografii politycznej
i kulturowej..... 113

Mateusz Zawadzki
„Tabella miast, wsi i osad Królestwa Polskiego” jako źródło do badań
nad strukturą parafialną województwa lubelskiego
The “Tabella of Towns, Villages and Settlements of the Kingdom of Poland”
as the Source for Research into the Parochial Structure of the Lublin Voivodeship 142

Anna Paulina Orłowska, Bartosz Nowożycki, Grzegorz Pac
Handel wołami na terenie Wielkopolski i Śląska w świetle szesnastowiecznego
spisu jarmarków i komór celnych
The Trade in Oxen on the Territory of the Greater Poland and Silesia in the Light
of the 16th Century Description of Annual Fairs and Toll Houses 153

Recenzje i omówienia • Reviews and discussions

Historical Atlas of Poland in the 2nd half of the 16th Century: Voivodeships of Cracow,
Sandomierz, Lublin, Sieradz, Łęczyca, Rawa, Płock and Mazovia, ed. by Marek Słoń;
transl. by Agata Staszewska; Martha A. Brożyna, Peter Lang Edition,
Frankfurt am Main 1973–[2014],
4 volumes, XXIX + 1597 pp., illustrations, 27 folded maps
(Alexei Frolov) 163

Magdolna Szilágyi: On the Road: The History and Archaeology of Medieval
Communication Networks in East-Central Europe, Budapest 2014
(Archeolingua Series Minor, 35),
ss. 254, 89 il. (w tym 30 map i 4 plany miast)
(Ewelina Siemianowska)..... 169

The World in a Mirror, Word Maps from the Middle Ages to the Present Day,
ed. Jan Parmentier, Museum aan de Stroom, Antwerp 2015, ss. 192, il. 150 + 25
(Lucyna Szaniawska)..... 173

Kartografia morska i krain nadmorskich, red. R. Skrycki, Instytut Historii
i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego,
Zespół Historii Kartografii Instytutu Historii Nauki PAN, Szczecin 2014;
24 × 17 cm, ss. 204, 54 ryc., 4 tab.
(Jan Rutkowski)..... 177

Алексей А. Фролов, Нина В. Пиотух: Исторический атлас Деревской пятины Новгородской земли (по писцовым книгам письма 1495–1496 годов). В 3 томах: Москва–Санкт-Петербург, Альянс-Архео, 2008.
Т. 1: Исследование и таблицы, ss. 368;
Т. 2: Атлас и справочные материалы, ss. 272;
Т. 3: Уездные планы последней четверти XVIII века, ss. 266
(Rostysław Sossa)..... 182

Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany, t. 10–12 (Ra–Rż),
red. K. Rymut, B. Czopek-Kopciuch, U. Bijak, [autorzy haseł: U. Bijak, E. Borysiak,
J. Chłędzińska, B. Czopek-Kopciuch, P. Dudek, A. Galasińska, W. Makula-Kosek,
I. Nobis, R. Przybytek, P. Swoboda, U. Wójcik, K. Zawodzińska-Bukowiec, Z. Zierhoffer],
Polska Akademia Nauk. Instytut Języka Polskiego, Kraków 2015, ss. 160 (t. 10), 146 (t. 11), 168 (t. 12)
(Ewa Oronowicz-Kida)..... 185

Kit Mayers: The First English Explorer. The Life of Anthony Jenkinson (1529–1611)
and his Adventures on Route to the Orient, Devon 2015, ss. 366
(Krystyna Szykuła)..... 189

Komunikaty i sprawozdania • Communiqués and reports

Konferencja „Przestrzenne aspekty historycznych badań demograficznych, społecznych
i gospodarczych (do 1945 r.)” – Pobierowo, 21–23 października 2015 r.
(Michał Gochna) 195

„European Social Science History Conference” – Walencja (Hiszpania),
30 marca–2 kwietnia 2016 r.
(Michał Gochna) 195

Zebranie naukowe polskiej sekcji European Society for Environmental History – Warszawa,
16 stycznia 2016 r.
(Piotr Guzowski) 196

„Mapa jako narracja interpretacyjna”. XXIX Ogólnopolska Konferencja Historyków
Kartografii – Wrocław, 24–26 września 2015 r.
(Jerzy Ostrowski) 197

Sprawozdanie z konferencji „Województwo poznańskie w XVI w.” – Kościan, 1 lipca 2015 r.
(Michał Słomski)..... 202

Sprawozdanie z konferencji „Geografia historyczna. Wyzwania przyszłości” – Łódź,
11–12 czerwca 2015 r.
(Magdalena Deptuła)..... 204

Spis treści

Pro memoria

Alfred Franciszek Kaniecki (1941–2016) 207

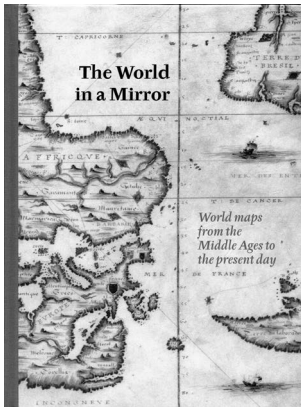
* * *

Listy do redakcji 209

Informacja dla autorów • Guidelines for Authors 210

The World in a Mirror, Word Maps from the Middle Ages to the Present Day, ed. Jan Parmentier, Museum aan de Stroom, Antwerp 2015, ss. 192, il. 150 + 25

Od wielu lat przy okazji międzynarodowych konferencji prezentowane są wystawy eksponatów pochodzących z różnych kolekcji. Do współpracy przy przygotowaniu towarzyszących im publikacji zapraszani są eksperci z zewnątrz, którzy na co dzień zajmują się opracowywaniem zbiorów kartograficznych. Tak na przykład zdarzyło się w 2013 r., gdy National Library of Australia w Canberze zorganizowała wystawę i zaprosiła do współpracy znakomitych specjalistów z krajowych i zagranicznych bibliotek oraz archiwów¹.

Recenzowana książka *The World in a Mirror* towarzyszyła wystawie otwartej podczas 26. Międzynarodowej Konferencji Historii Kartografii w Antwerpii (12–17 lipca 2015 r.), prezentowanej w salach Museum aan de Stroom. Ekspozycje zostały wypożyczone z wielu europejskich kolekcji, z czego najliczniejsze pochodziły z krajów Beneluksu. Obok map zaprezentowano instrumenty: kompas, cyrkle, laskę Jakuba, kwadranty, teleskopy, globusy Ziemi i nieba oraz wiele innych artefaktów, które przykuwały

uwagę zwiedzających. Ostatni rozdział pracy zawiera spis i miniaturowe ryciny tych eksponatów wraz z podaniem miejsca ich przechowywania. Wszystkie rozdziały bogato zilustrowano pokazanymi na wystawie dokumentami kartograficznymi (150 eksponatów) oraz innymi (25 ilustracji), które według autorów są niezbędne do wyjaśnienia danego zagadnienia.

Słowo wstępne pióra wiceburmistrza Antwerpii Philipa Heylena otwiera motto zaczerpnięte z pism kardynała Mikołaja z Kuzy (Nicolausa Cusanusa): „Bóg stworzył świat, kartograf tworzy obraz świata”². Jednak mapy świata i globusy Ziemi nie tylko obrazują wiedzę o świecie, ale pozwalają także patrzeć oczami ich twórców na współczesny im krajobraz. Z upływem czasu nasz pogląd na świat zostaje utrwalony na mapach i globusach. Są to środki komunikacji, z których każdy ma do opowiedzenia własną historię. Pokazują obraz Ziemi, który od wieków inspiruje kartografów, pisarzy, a także współczesnych nam artystów. Obecnie mapy tematyczne przekazują obraz świata z wielką dynamiką. Dzieje się tak dzięki upowszechnieniu map satelitarnych, w związku z czym nasza wiedza wydaje się ogarniać cały świat. Ale czy rzeczywiście tak jest? – filozoficznie zastanawia się autor. Wystawa i tekst książki opisują dzieje przedstawiania świata z perspektywy Zachodu, dokumentując to mapami oraz globusami. W czasach cyfryzacji, gdy mapy tematyczne są łatwe do pozyskania, świat leży u naszych stóp i stale możemy odkrywać jego nieznaną oblicza – tymi słowy Heylen zachęca do odwiedzania czynnej do końca sierpnia 2015 r. wystawy i lektury dedykowanej jej publikacji.

Przy tworzeniu katalogu współpracowało 23 specjalistów z Belgii, Finlandii, Holandii, Stanów

¹ Zob. recenzja *Mapping Our World: Terra Incognita to Australia*, „Polski Przegląd Kartograficzny”, 46 (4), 2014, s. 476–478.

² Taka zwulgaryzowana wersja pojawia się w anglojęzycznych publikacjach, m.in.: Ch. Van Duzer, *Sea Monsters on Medieval and Renaissance Maps*, London 2014, s. 11; S. Young, *The Early Modern Global South in Print*,

Textual Form and the Production of Human Difference as Knowledge, Farnham 2015, s. 63. W wersji bliższej oryginałowi: H. Zepp-LaRouche, *Nicholas of Cusa Shows Us the Path to Creating a New Renaissance*, w: „Executive Intelligence Review”, 31, 2013, s. 49.

Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Włoch. Redakcji podjęli się Jan Parmentier i Els De Palmenaer z Museum aan de Stroom. Główny zrąb publikacji składa się z 24 esejów ich autorstwa, ułożonych chronologicznie w sześciu rozdziałach: *Middle Ages, Renaissance, 17th Century, 18th Century, The Last Continents* oraz *Contemporary Maps*. Całość opatrzone zbiorczą bibliografią z ponad 160 cytowanymi pozycjami.

Dokumenty kartograficzne, które stały się kanwą treści większości esejów, zostały uznane przez europejskich badaczy za ważne głównie w rozwoju europejskiej kartografii. Jedynie dwa teksty poświęcono osiągnięciom twórców z innych kręgów kultury. Martijn Storms opisał arabskie źródła w *The Islamic Perspective on the World*, a Cordell D.K. Yee – chińskie i koreańskie mapy oraz sposoby ich rysowania w eseju *Maps and Map-Making in China and Korea*. Wszyscy autorzy postawili sobie za cel pokazanie okoliczności powstania eksponowanych obiektów i przypomnienie związanych z nimi faktów, szczególnie tych, które przyczyniły się do rozwoju kartografii jako nauki.

Pierwszy z esejów, *Medieval Mappaemundi* autorstwa Catherine M. Crossley z British Library, dotyczy średniowiecznych map świata. Autorka opisuje przykłady pierwszych map, tworzonych w celu przekazania różnorodnych informacji, często niemających nic wspólnego z geografiami, jednak prezentujących pewien system wiedzy zaaranżowany w formie dokumentu kartograficznego. Ponieważ powód ich powstania był inny niż map nam współczesnych, to i ich treść oraz dobór metod prezentacji trudno ująć w kryteriach kartograficznych. Autorka omówiła cztery aspekty średniowiecznych *mappae mundi*. Najczęstszą praktyką było stosowanie na mapach odmiennych podziałów: na trzy lub cztery części albo horyzontalne strefy ekumeny, a także orientowanie map w kierunku wschodnim oraz pokazywanie schematu O-T na tle *universum* z orbitami Księżyca i planet. Kompozycja graficzna mapy łączyła obiekty geograficzne współczesne, z zamierzchłych czasów i legendarne, istniejące tylko w wyobraźni, jak też wyimaginowane postaci ludzi i zwierząt bez zachowania proporcji ich wielkości. Wszystko to

wypełnione było konwencją kartografii i kosmografii biblijnej.

W eseju *The Discovery of a World Across the Sea* Sjoerda de Meer z Muzeum Morskiego w Rotterdamie omówiony został rozwój astronomii, nawigacji i kartografii w kontekście różnych rodzajów map opracowywanych na potrzeby „odkrywania świata poprzez morza” w epoce Renesansu. Narrację rozpoczyna wspomnienie linii podziału wpływów Hiszpanii i Portugalii zaproponowanej w 1494 r. w Tordesillas. Następnie autor wskazuje na wiedzę starożytnych geografów zawartą na mapach drukowanych w renesansowych wersjach *Geografii* Ptolemeusza oraz na obraz mórz średniowiecznych portolanów, a także relacje podróżników – chociażby Marca Polo. Tekst o tej treści towarzyszy rycinie, na której wydawca pokazał dwie strony z dzieła Mikołaja Kopernika *De revolutionibus orbium coelestium* z amsterdamskiego wydania z 1617 r. Prezentując diagram systemu heliocentrycznego, nie wspominał jednak o nim, co może być dowodem niestaranności redakcji. Dalej Sjoerd de Meer przypomina wątki z dawnych tekstów, mówiące np. o konieczności wprowadzenia podczas dalekich podróży morskich nowych metod pomiarowych zaczerpniętych z teorii nawigacji astronomicznej, a także o stosowaniu coraz bardziej ulepszanych instrumentów do opracowywania locji morskich w celu ich uwzględnienia na mapach. Omówiono też przykłady podręczników nawigacji morskiej wydanych w Europie w latach 80. i 90. XVI w. Przedstawiono poszerzanie horyzontu geograficznego na przykładzie kolejno opracowywanych map, od przedstawienia obu Ameryk Sebastiana Münstera począwszy, na słynnej mapie nawigacyjnej świata Gerarda Mercatora z 1569 r. (niebędącej jednak eksponatem wystawy) skończywszy. Nowsze kierunki rozwoju prezentacji świata zilustrowano opracowaną przez Giuseppe Rosaccia mapą *Universale descriptione di tutto il Monde* z 1610 r.

Mapy prezentujące fikcyjne obszary opracowywano w różnych okresach historycznych. Często towarzyszyły tekstom filozoficznym, satyrom politycznym lub obrazowały dziwne idee, a nawet legendy. Najślynniejsza z nich była ilustracją *Utopii* Tomasza More'a. Prezentowała ona idealny

obszar na wyspie o tej nazwie i społeczeństwo żyjące w idealnym ustroju politycznym. Stephan Walter (British Library) w eseju *Nova Utopia* przeszedł dzieje pierwszych dwóch map Utopii – drzeworytu Ambrosiusa Holbeina z 1518 r. oraz miedziorytu Abrahama Orteliusa z 1596 r. Przypomnienie tych map było pretekstem do pokazania i omówienia wykonanej przez niego w latach 2010–2013 mapy *Nova Utopia*. W swoim opracowaniu Walter wykorzystał jako sugestię tekst More'a oraz – w formie podkładu – rysunek wybrzeży fikcyjnej wyspy na mapie Orteliusa. Stworzył w ten sposób obraz realnie wyglądającej wyspy z treścią i sygnaturami upodabniającymi prezentację kartograficzną do XX-wiecznej mapy turystycznej.

Esej *London's Geographers and Map-Sellers, 1700–1840* Alexa Wenera (Museum of London) przedstawiający działalność londyńskich geografów i księgarzy jest wprowadzeniem do historii XVIII-wiecznej kartografii brytyjskiej. Otwiera go cytat ze znanego kartografa Thomasa Jefferysa, że naród panujący na morzach musi mieć mapy morskie, które sławią jego sukcesy i powinny być równie dobre, jak mapy jego sąsiadów – Francuzów i Holendrów. Werner stwierdza, że w XVIII w. Londyn stał się ważnym europejskim centrum handlu mapami, przede wszystkim dzięki ściągnięciu rytowników z Francji, Holandii i Niemiec, którzy przyczynili się do rozwoju produkcji kartograficznej. W wielkiej liczbie mapy nautyczne przywożone były do londyńskiego portu przez kapitanów statków obcych bander. To na ich podstawie oraz książek o nawigacji powstała seria *English Pilot*, która w latach 1689–1794 doczekała się 37 wydań. Zawierała ona bardzo dobre, czasami nowe opracowania. Należała do nich m.in. mapa *Nova & Accuratissima Totius Orbis Nautica...* Edmonda Halleya, w nowatorski sposób pokazująca zmiany pola magnetycznego na obszarach morskich całego świata. Mapa ta była wielokrotnie wznawiana w latach 1702–1745. W XVIII w. – jak podaje Werner – zostały także przedsięwzięte niezależne inicjatywy kartografów, mające na celu pomiary różnych części kraju. Nie zyskały jednak wówczas wsparcia państwa, jak kierowany przez Cassinich, a prowadzony pod auspicja-

mi Francuskiej Akademii Nauk projekt pomiarów terenowych. Do takich prac niezbędne były instrumenty matematyczne i optyczne. Dopiero gdy produkcja m.in. teodolitów Jonathana Sissona rozwinęła się na wystarczającą skalę, można było zacząć prowadzenie bardziej zaawansowanych pomiarów, które pozwoliły na rysowanie planów ulic z dużą dokładnością i szczegółowością w skali 1:2400. Jednocześnie w popularnych czasopismach, np. „The Gentleman's Magazine”, drukowano niewielkie mapy, czasami też składane wielkoformatowe, które ilustrowały bieżące wydarzenia. Zakończona w 1739 r. wojna rosyjsko-turecka dała asumpt do pierwszych publikacji map Krymu oraz Turcji i Rosji. Tęgo rodzaju wydawnictwa przyczyniły się do kartograficznej edukacji społeczeństwa. W ten sposób na zaledwie kilku stronach autor eseju klarownie omówił proces stuletniego rozwoju brytyjskiej kartografii i jego skutki społeczne.

Tematem kończącym książkę jest kartografia współczesna. Philippe De Maeyer z Uniwersytetu w Gandawie w eseju *Cartography in the Age of GIS* zwięźle omówił najważniejsze aspekty użytkowe Systemów Informacji Geograficznej, które w uniwersalny sposób traktują dane do tworzenia map wielko- i małoskalowych. Pozyskane dzięki GIS informacje mają obecnie powszechne zastosowanie, np. jako bazy danych dla planowania tras podróży oraz generowania aktualnych map tematycznych. Jako przykład w eseju podano dwie mapy statystyczne rozkładu gęstości zaludnienia Belgii w 2012 r., które zostały wygenerowane z określonego zestawu danych bazy systemu GIS.

Podsumowując, należy powiedzieć, że omówione w publikacji dokumenty kartograficzne, które stały się kanwą treści większości esejów, zostały zaprezentowane w sposób bardziej interesujący i sugestywny niż w tradycyjnym katalogu. Stworzono także możliwość pogłębionego i poszerzonego opisu obszerniejszych zagadnień. Autorzy nie tylko przedstawili okoliczności powstania tych obiektów, ale przypomnieli też zdarzenia historyczne łączące poszczególne ekspozyty. Omówienie stosowanych jednocześnie lub bezpośrednio po sobie metod, które przyczyniły się do rozwoju kartografii jako nauki, umożliwi-

ło zrozumienie tych zjawisk. Pokazano również społeczności, które tworzyły mapy i dla których je produkowano. Książka daje jedną z możliwych odpowiedzi na pytania, dlaczego dawne mapy niosły ze sobą takie, a nie inne treści, jaki jest ich wkład w rozwój nauk i jaki wpływ wywarły na społeczności, w których były rozpowszechniane.

Wybór obiektów ilustrujących pewne zjawiska w niektórych przypadkach budzi jednak pewne wątpliwości. W rozdziale *The Last Continents*, w którym omówiono poznawanie niezbadanych przed XIX w. kontynentów, umieszczono jedynie dwa eseje: *How Stanley Mapped Central Africa and the River Congo* o badaniu wnętrza Afryki oraz *The Belgica Antarctic Expedition of 1897–9 and its Cartographic Work* o belgijskiej ekspedycji na Antarktydę. W tak zatytułowanym rozdziale pominięto odkrycia wielu równie ważnych ekspedycji badawczych z 2. poł. XIX w., działają-

cych chociażby na terenach Syberii i Dalekiego Wschodu czy Ameryki Południowej. Wynika to zapewne z faktu, że omawiając historię poznawania świata i prezentowania go na mapach, autorzy bazowali głównie na literaturze anglojęzycznej, co potwierdza lista pozycji w załączonej do książki bibliografii. Od publikacji towarzyszącej ogólnościatowej konferencji można oczekiwać bardziej równomiernego rozłożenia problematyki związanej z powstawaniem dawnych map. Podobnie jak w przypadku wcześniejszych wystaw i katalogów jest to tekst europocentryczny, w niewystarczający sposób przytaczający mapy opracowane i rozpowszechniane poza Europą Zachodnią, np. w Chinach i Rosji. ■

Lucyna Szaniawska
(Warszawa)